

Administratīvā elite «vācu laikā»

Edvins Everts

Kas bija tie Latvijas iedzīvotāji, kuri vācu okupācijas laikā ieņēma vadošus amatus dažādās iestādēs, piemēram, apriņķu, pilsētu un pagastu pārvaldē, un kā kara gaitā mainījās viņu nostāja? Šis jautājums ir būtisks kaut vai tādēļ, ka šos cilvēkus var saukt par administratīvo eliti un tā diezgan lielā mērā ietekmēja sabiedrības nostāju vai kalpoja kā paraugs pārējo iedzīvotāju uzvedībai.

SĀKOTIES LATVIJĀ VĀCU OKUPĀCIJAS PERIODAM, NACISTI SASKĀRĀS AR BŪTISKU PROBLĒMU – KĀ ORGANIZĒT IEKAROTO TERITORIJU PĀRVALDI UN KĀDU LOMU TE ATVĒLĒT VIETĒJIEM IEDZĪVOTĀJIEM? NĀCĀS VEIDOT JAUNU ADMINISTRATĪVO ELITI, KURĀ GAN ITIN BIEŽI NONĀCA «VECIE KADRI».

1941. GADA
VASARĀ LATVIJĀ
VĀCU KARAVĪRUS
SAGAIĀDĪJA KĀ
ATBRĪVOTĀJUS,
TAČU DRĪZ VIEN
KĻUVA SKAIDRS,
KA CERĒTO
NEATKARĪBU VIŅI
NAV ATNESUŠI

Atšķirībā no Rietumeiropas, kur ar nacistiskās Vācijas iebrukumu sākās okupācijas periods, Austrumeiropa bija jau okupēta. Pamatojoties uz Molotova- Ribentropa pakta, nacistiskā Vācija un Padomju Savienība bija sadalījušas Austrumeiropu ietekmes zonās. Rezultātā Latviju Padomju Savienība jau 1939. gada 5. oktobrī ar tā dēvētajiem «bāzu līgumiem» bija padarījusi par savu satelītvalsti, bet atklāti kontroli pārņēma 1940. gada jūnijā. Jūnijā arī sākās Latvijas administratīvās elites nomaiņa ar jaunajam režīmam pieņemamiem cilvēkiem. Kopumā Latvijas politiskajā kultūrā gan tas nebija jauns fenomens, ka amatos ierēdņi tiek iecelti, nevis ievēlēti, jo arī Kārļa Ulmaņa valdīšanas laikā tika pieņemta šāda prakse, tomēr tāds represiju apjoms pret bijušajiem ierēdņiem iepriekš nebija pieredzēts. Procesu skaidri iezīmē 1941. gada 14. jūnija deportācija, kad tika deportēti daudzi neatkarīgās Latvijas laika vadošie ierēdņi.

Pilnībā nomainīt visus ierēdņus padomju vara līdz nacistiskās Vācijas iebrukumam 1941. gada 22. jūnija nespēja. Tai bieži nācās

saskarties ar situācijām, kad trūka kvalificētu kadru, un, lai saglabātu administrācijas rīcīspēju, padomju vara «vecos ierēdņus» daudzos gadījumos bija tikai pazeminājusi amatos, nevis atbrīvojusi pavisam. Šāda prakse gan nenozīmēja, ka šie ierēdņi varēja justies droši. Visiem bija skaidrs, ka pārmaiņas turpināsies.

Pārmaiņu laiki

Pēc nacistiskās Vācijas iebrukuma Padomju Savienībā un tās okupētajā Latvijas teritorijā vācu okupācijas varai nācās izlemt, kā attiekties pret uz vietas palikušajiem ierēdņiem. Tomēr praktiska izvērtēšana sākumā izpalika. Latvijas teritorijā vispirms izveidojās vācu militārpārvalde, kas primāri bija ieinteresēta aizmugures apgabalu ātrākā stabilizēšanā jeb «nomierināšanā». Tā, īpaši neiedziļinoties, akceptēja ierēdņus, kas bija palikuši uz vietas un bija atsākuši darboties, atsaucoties 2. jūlija Pašvaldību departamenta direktora Jura Zankevica aicinājumam ierēdņiem atgriezties darbā. Militārpārvalde ierēdņu «politiskās izvērtēšanas» darbu atstāja topošajai vācu Civilpārvaldei.

Nacistiskās Vācijas nostāja attiecībā pret ierēdņiem kļūst pavisam skaidra, ja palūkojamies uz nacistu iekarotajām teritorijām līdz 1941. gada ziemeļiem. Tās bija plašas teritorijas Polijā, Ukrainā, Lietuvā, Latvijā, daļēji Igaunijā, kur vēl līdz novembrim saglabājās militārā pārvalde. Visām okupētajām teritorijām sameklēt administratīvo darbu pārzinošus vāciešus, nemaz nerunājot par speciālistiem, kas pārzinātu vietējos apstākļus, kara laikā nacistiem nebija iespējams.

Ieinteresētība atjaunot pašvaldību darbu bija liela arī no vietējo iedzīvotāju puses. Vispirms jau tādēļ, ka no administratīvā darba bija atkarīga iedzīvotāju apgāde un citas lietas, bet arī tāpēc, ka daudzi, lai arī no mūsdienu viedokļa naivi, cerēja, ka tiks atjaunota kāda līdz galam nedefinēta Latvijas neatkarība. Šādai nostājai bija daudzi cēloņi, vispirms jau vāciešu nākotnes nodomu pilnīga neizpratne, zināmā mērā tā bija arī reakcija uz Padomju Savienības neilgi pirms tam veiktajām pārmaiņām un deportācijām.

Kopējā administrācijas kadru situācija 1941. gada vasarā «Rīgas ģenerālapgabālā»,

VĀCU OKUPĀCIJAS
LAIKA
PROPAGANDAS
PLAKĀTS

kā sākotnēji vācieši dēvēja Latvijas teritoriju, lai izvairītos no vārda «Latvija» lietošanas [vēlāk gan tomēr lietoja – «Latvijas ģenerālapgabals»] bija diezgan sarežģīta. Ierēdņu vidū valdīja liela neskaidriība par to, kam ir vairāk «tiesību» atrasties amatos. Amatus paturēt vēlējas tie padomju laika ierēdņi, kas uzskatīja, ka nav neko noziegušies; amatus atgūt vēlējas arī «vecā» Ulmaņa laika elite; izdevību amatus iegūt saskatīja tie cilvēki, kas aktīvi iesaistījās padomju varas padziņā. Rezultātā dažādās iestādēs situācijas atšķīrās un savstarpējā konkurence par amatiem pieauga.

Uzticības Padome un ģenerāldirekcijas

Tā kā 1941. gada vasarā latviešu inteliģences, administrācijas elites vidū nebija izpratnes par vāciešu plāniem, tad tā loģiski tā centās skaidrot savu lomu un vietu jaunajā kārtībā ar pašiniciatīvas palīdzību. Viens no zināmākajiem mēģinājumiem bija 1941. gada 3. jūlijā bijušā satiksmes ministra Bernharda Einberga mēģinājums veidot Latvijas provizorisko valdību. Tomēr šo un citus līdzīgus centienus militāristi noraidīja ar norādi, ka par šiem jautājumiem lems vēlāk vācu Civiltārvalde. Vācu Civiltārvalde savukārt jau Vācijā bija sākusi veidot tā saukto Uzticības Padomi ar bijušo Latvijas armijas ģenerāli Oskaru Dankeru priekšgalā. Tās uzdevums bija būt par vidutāju starp vācu varu un latviešu tautu. Uzticības Padome praksē gan tā arī neuzsāka darbu, jo uz vietas Latvijā bija jau izveidojušies, pateicoties savstarpējiem sakariem, cieša sadarbība starp vietējo administrāciju un Militārārvaldi. Bijušais Latvijas finanšu ministrs Alfrēds Valdmanis bija spējis gūt vācu Militārārvaldes vadītāja Karla fon Roka (*Roques*) uzticību un noorganizējis daudzu iestāžu darba atjaunošanos. Uzticības Padomei ierodoties Latvijas teritorijā, tā saskārās ar faktu, ka dažādas iestādes jau praktiski strādāja. Valdmaņa veidotās administratīvās struktūras nosauca par ģenerāldirekcijām (vadītāji – ģenerāldirektori), kuras vienkāršības dēļ kopā sāka dēvēt par Zemes pašārvaldi. Vācieši, lai spētu nošķirt par kuru pašārvaldi Ostlandē ir runa, katrā ģenerālkomisariātā pievienoja tās tautas vārdu, kuras bija vadošā – attiecīgi «latviešu Zemes pašārvalde». Tā nebija vienota iestāde un pirmo reizi ar ģenerālkomisāra atļauju sanāca kopa vien 1942. gada 6. janvārī.

Daugavas kreisajā krastā 25. jūlijā izveidojās vācu Civilpārvalde, kura, pieņēma zināmā mērā kompromisa lēmumu. Lai neizjauktu jau strādājošas institūcijas, ar kuru darba rezultātiem militārā pārvalde bija apmierināta, un, lai neradītu papildu saspīlējumu ar vietējiem iedzīvotājiem, Uzticības Padomes vadītāju iecēla par latviešu Zemes pašpārvaldes vadītāju, bet pašu Padomi likvidēja. Vienlaikus nacisti skaidri uzsvēra, ka galējais risinājums pārvaldes jautājumos sekos kādā vēlākā laikā.

Cīņa par amatiem

Visu Latvijas teritoriju vācu Civilpārvaldei pakļāva 1941. gada 1. septembrī. Tās struktūra paredzēja Latvijas ģenerālapgabala izveidi, kuram bija pakļauti seši novadu komisariāti: Rīgas, Rīgas-lauku, Jelgavas, Liepājas, Valmieras, Daugavpils. Līdz ar to tika akceptētas arī strādājošās latviešu vietējās iestādes un ierēdņi. Pakāpeniski iezīmējās arī fakts, ka ar vienu un to pašu jautājumu nodarbojās vairākas vācu iestādes. Bieži atsevišķi jautājumi tika izskatīti un risināti pat bez Zemes

pašpārvaldes ģenerāldirektoru ziņas, faktiski ignorējot tos. Neatkarīgas struktūras Latvijas ģenerālapgabalā veidoja policijas struktūras, Vācijas dzelzceļš, saimnieciskās institūcijas u.c. Tautā arvien vairāk radās priekšstats, ka latviešiem nav nekādu iespēju izteikt savu gribu vai pat domas. Līdz gada beigām tautā sāka klist runas, ka ģenerāldirektori, un līdz ar to visa padotā administrācija, kļuvusi par «smieklīgu, bezpalīdzīgu marioneti».

No vācu puses turklāt netika doti nekādi solījumi vai radīta skaidrība par turpmāko attīstību. Vācu ierēdņiem 9. jūlijā tika izdotas pat vadlīnijas ar aizliegumu dot solījumus. Latviešu centienus atjaunot centrālās iestādes vācieši uztvēra ar nepatiku. Rīgas komandants to pat ar rīkojumu aizliedza. Nacistu ieskatā aktīvā latviešu daļa bija neatkarīgās Latvijas idejas nesēja, ko kopīgi apzīmēja kā «latviešu inteliģence». Vispārīgi vārdu savienojumam «latviešu inteliģence» nebija skaidra definējuma. Ar to vācieši apzīmēja visdažādākos cilvēkus kā agrākos/esošos ierēdņus, akadēmiski izglītotas personas, vadošos kultūras darbiniekus, virsniekus un

OSTLANDES
AUGSTĀKĀ
VADĪBAS UN
LATVIEŠU LEĢIONA
VIRSNIEKU
KOPĒJS FOTO

OKUPĀCIJAS LAIKĀ IZNĀKUŠĀ ŽURNĀLA LAIKMETS LAPPUSE, KURĀ LASĪTĀJI TIEK IEPĀZĪSTINĀTI AR OSTLANDES JAUNAJIEM VADOŅIEM

dēļ, kā to 1941. gada beigās kādā memorandā norādīja arī t.s. Zemes pašpārvalde. Iemesls tam bija fakts, ka amatpersonas nebija juridiski apstiprinātas amatos, kam vēl bija jāseko. Tas padarīja konkurenci vēl asāku. No okupācijas varas puses situācija izskatījās visai dīvaini. 1941. gada decembrī vācu ģenerālkomisariāta ierēdnis ziņojumā par stāvokli Latvijas ģenerālapgabalā norādīja, ka joprojām ap vācu iestādēm riņķojot «neskaitāmas grupas un grupiņas», kuras iesniedzot visdažādākos memorandus, ziņojumus un pat ielūgumus ar mērķi ietekmēt vācu iestāžu darbinieku lēmumus. Bijušās valsts un sabiedriskās dzīves vadošās personas «ar visiem līdzekļiem» joprojām cerēja izmainīt situāciju, atbalstot sev tikamas personas. Okupācijas varas ierēdņi vēl 1942. gada janvāra sākumā norādīja, ka savstarpējā cīņa un apmelošana «nekādā veidā nav mazinājusies».

Sešpadsmit memorandi

Nacistu sākotnējā stratēģija paredzēja, ka civilās pārvaldes jautājumi tiks atrisināti tikai kara beigās, ko gaidīja jau pavisam drīz, cerot uz jau ierasto zibenskara taktiku. Tādēļ vācu stratēģija neparedzēja stabilas vietējas

dažkārt arī citas grupas. Otrs apzīmējums, ko nacisti bieži plaši lietoja iekšējā sarakstē raksturojot neatkarīgās Latvijas idejas nesējus, bija «Ulmaņa kliķe». Viens no spilgtākajiem piemēriem nacistu nepatīkamībai bija Alfrēda Valdmaņa gadījums. Viņa asi kritizēja vācu Civilpārvaldes ierēdņi. Viens no viņiem t.s. «Valdmaņa grupu» raksturoja šādi: «Caur un caur no Ulmaņa ļaudīm, kas arī boļševiku laikos palika vairāk vai mazāk svarīgās vietās. Pret Valdmani [...] krājas liels negatīvs materiāls, tā ka ir jāpārdomā viņa izraidīšana no Latvijas.» Situāciju saasināja arī latviešu ierēdņu savstarpējā cīņa par ietekmi un amatiem. Dīvēl savstarpējā konkurence bija tik sīva, ka amata pretendenti bieži bez pamata savstarpēji apsūdzēja viens otru sadarbībā ar padomju varu. Gandrīz katrai amatā iecelšanai sekoja neskaitāmas sūdzības. Dažādo sabiedrības grupu starpā sadarbības tikpat kā nebija. Tā faktiski neeksistēja arī iedomāta prestiža

Štatu samazināšana

Nevieksmes frontē mainīja gan vācu, gan vietējo ierēdņu nostāju pret daudziem jautājumiem. Arvien sarežģītāka kļuva arī administratīvā aparāta situācija, jo 1943. gada 23. janvārī ģenerālkomisārs O. Drekslers uzlika par pienākumu Revīzijas ģenerāldirektoram par piektdaļu samazināt Zemes pašpārvaldes ģenerāldirekciju personālsastāvu, turklāt tā, lai tas neietekmētu kara vajadzības, apgādi utt. Ierēdņu skaits tiešām bija pieaudzis, jo pirms kara 516 pagastos katrā bija vidēji 3,5 ierēdņi, bet na-

cistu okupācijas laikā 5,4 jeb 2806 cilvēki. Kopējais ierēdņu skaits ģenerāldirekcijās 1943. gada 1. janvārī bija 29 124 cilvēki.

Līdz aprīlim personāla samazinājums sasniedza vien 12,4 procentus, turklāt lielākā daļa bija faktiski neaizpildītās vietas. Ģenerāldirektors pat secināja, ka daudzās iestādes ierēdņu skaitu būtu jāpalielina, lai spētu izpildīt visus uzdevumus. Rezultātā pārbaudē iesaistījās arī ģenerālkomisārs, vienlaikus piekāpjoties un samazinot atļaujamo ierēdņu skaitu uz 15 procentiem.

administrācijas izveidi, ko noteica rasu teorija un nepieciešamība maksimāli ekonomiski izmantot iekarotos apgabalus. Tomēr frontes virzībai 1941. gada 30. oktobrī faktiski iestrēgstot pie Maskavas, okupantiem kļuva skaidrs, ka stabila vietējā administratīvā aparāta izveide ir esenciāli svarīga. Okupācijas vara sāka domāt par tādas administrācijas izveidi, kurai vajadzētu pastāvēt ilgāku laiku. Arvien aktīvāk no vācu puses notika kandidātu izvērtēšana, konstatējot, ka amatos nonākuši daudzi, kas patiesībā vācu mērķus neatbalsta, kāpēc tie būtu jānomaina. Piemēram, Daugavpils novada komisārs Frīdrihs Švungs 1942. gada 10. februāra ziņojumā norādīja, ka «notikumi šajā apgabalā skaidri parādīja, kas ir par un kas ir pret mums. Izrādījās, ka ir nepieciešami būtiski pārkārtojumi apriņķu vecāko posteņos».

Lai jau sākotnēji iegūtu plašāku rīcības brīvību un nepieļautu vietējās administrācijas nozīmīguma palielināšanos, 1941. gada nogalē Austrumzemes ministrs Alfrēds Rozenbergs, vēl pirms diskusijas par turpmāko administrācijas uzbūvi bija noslēgušās, pieņēma lēmumu izdalīt Rīgas pilsētu no Zemes pašpārvaldes iespējamās ietekmes sfēras. 1941. gada 20. oktobrī Rīga tika faktiski pakļauta tiešai vācu pārvaldei, pār kuru Zemes

AUSTRUMZEMES
REIHSKOMISĀRS
HINRIHS LOZE
(PIRMAIS NO
KREISĀS) KOPĀ AR
VĀČU VIRSNIEKIEM
PARĀDES LAIKĀ
RĪGĀ 1942. GADA
VASARA

pašpārvaldei vairs nebija nekādas teikšanas. Par virsbirģermeistaru kļuva Hugo Vitroks, kurš bija arī Alfrēda Rozenberga sievastēvs. Jāņem vērā, ka Rīgā tobrīd dzīvoja trešdaļa no visiem ģenerālapgabala iedzīvotājiem un tur bija koncentrēta lielākā daļa no vēl esošās rūpniecības. Šis solis pārsteidza ne vien lokālo administrāciju, bet pat Ostlandes reihkomisāru Hinrihu Lozi. Vienlaikus tas bija arī skaidrs signāls, ka vietējai administrācijai nav paredzēta jebkāda noteicoša loma pārvaldē.

Tādējādi vēl 1942. gada sākumā vācu ierēdņu vidū notika aktīva diskusija par nākamo administratīvo pārvaldi. Pakāpeniski nacistu vidū izkristalizējās doma par Zemes pašpārvaldes institūciju oficiālu legalizēšanu, gan samazinot ģenerāldirekciju skaitu no vienpadsmit līdz sešiem. Oficiāli Zemes pašpārvaldi pasludināja vien 1942. gada 9. maijā, vienlaikus stingri norādot, ka tā nav atsevišķa kolektīva institūcija, bet nacistiskās Vācijas pārvaldē integrētas struktūras.

Nacistus satrauca iespējamība, ka latvieši varētu veidot ko līdzīgu kā «vienotu latviešu fronti» attiecībās ar okupācijas varu. Tāpēc tika darīts viss, lai neveidotos kontakti ne vien ar citiem ģenerālkomisariātiem, bet arī ne vietēji iestāžu sakari starp novadu komisariātiem. Piemēram, 1942. gada 12. janvārī vācu ierēdņi konstatēja, ka ir pieaugusi dažādu agrāko klubu un apvienību aktivitāte un tikai aizliegums veidot reģionālās grupas kavēja attiecīgajām Rīgas bijušajām politiskajām aprindām strauji palielināt ietekmes sfēras. Neraugoties uz faktu, ka latviešu Zemes pašpārvalde nebija vienota iestāde un tai nebija tiesību pārstāvēt visu latviešu tautu, latviešu ģenerāldirektori laiku pa laikam mēģināja aktivizēt vienu vai otru jautājumu, kas būtu latviešu tautas interesēs. Vienīgais veids, kā to varēja darīt, tieši neapdraudot sevi vai vismaz mazinot personisko apdraudējumu, bija izteikt viedokli kopējā memorandā. Vēsturnieks Kārlis Kangeris ir saskaitījis sešpadsmit šādu memorandu.

Ierēdņu vidū valdīja liela neskaidrība par to, kam ir vairāk «tiesību» atrasties amatos

Vācu iestāžu reakcija uz šiem memorandiem un kopīgi izteiktajiem viedokļiem bija dažāda – no vienkāršas ignorēšanas līdz zināmu pārrunu veikšanai. Viens elements gan vienmēr bija kopīgs – okupantu iekšējā sarakstē šie memorandi tika analizēti un vērtēti. Kā vienu no piemēriem šeit varam minēt latviešu Zemes pašpārvaldes 1942. gada 16. maijā, tātad nedēļu pēc oficiālās atzīšanas, memorandu, kurā ģenerāldirektori kopā mēģināja noskaidrot vācu iestāžu nostāju vairākos jautājumos – valststiesiskos, ekonomiskos un citos.

Nēmot vērā nacistiskās Vācijas represīvo iestāžu brutalitāti, prasības bija formulētas, izvairoties no konfrontācijas. Tomēr arī šādā formā izteiktās prasības un ierosinājumi nacistiem šķita «nepieļaujami attiecībā uz augstākstāvošu iestādi». Attiecībā uz 16. maija memorandu vācu ģenerālkomisāra vietnieks Egons Boners norādīja, ka latviešu Zemes pašpārvalde nav koleģiāls veidojums, bet iesnieguma veids un raksturs liecina, ka paši ģenerāldirektori tiecas sevi uzskatīt kā «valdības kolēģiju». Turklāt šī tendence bijusi saskatāma jau agrāk. Lai to novērstu, Boners ieteica uz «šādiem memorandiem» atbildēt

ODSTLANDES
REISHSLEITERS
ALFRĒDS
ROZENBERGS.
FOTO NO ŽURNĀLA
LAIKMETS

VIENS NO
AKTĪVĀKAJIEM
CIVILO IESTĀŽU
VEIDOTĀJIEM
VĀCU OKUPĀCIJAS
APSTĀKĻOS
BIJA ALFRĒDS
VALDMANIS

nevis visiem ģenerāldirektoriem kopā, bet katram atsevišķi un tikai par jautājumiem, kas tieši skartu attiecīgā ģenerāldirektora darbības lauku. Viņaprāt, bija jāuzsver, ka ģenerāldirektori ir nevis «Latvijā», bet gan «Ģenerālapgabalā Latvija». Pēc vācu ierēdņa domām, latviešu aprindās 1942. gada maijā pastāvējis «vispārējais iespaids [..], ka Latvija ir sava veida valsts, ko pārvalda ģenerāldirektoru kolēģija un par šo kolēģiju gaisā karājas kāda lieka un visbiežāk traucējoša, un tikai kara uzspiesta vācu vadība, kas visticamāk pēc kara beigām pazudīs tieši tāpat, ka tā parādījusies.» No otras puses, vācu vidū tomēr valdīja izpratne, ka «skarbā kritika ievadā ir tiktāl pareiza, ka var priecāties, ka latviešu puse ieņēma šādu nostāju par karam nozīmīgām problēmām».

Nacistus satrauca iespējamība, ka latvieši varētu veidot ko līdzīgu kā «vienotu latviešu fronti» attiecībās ar okupācijas varu

«Katrs latvietis ir kaut kā apgrēkojies...»

Iespējams, tieši tādēļ ierēdņu atlasei 1942. gada vasarā tika pievērsta pastiprināta uzmanība, kas nozīmēja arī savstarpējās konkurences turpināšanos. Piemēram, 1942. gada 15. jūlijā Egons Boners ziņojumā izcēla organizācijas *Pērkonkrusts* biedru lomu ierēdņu konkurencē par ietekmi. Viņš norādīja, ka daudzās apcietināšanas ir notikušas, «pamatojoties uz arvien ierastajām denunciacijām no *Pērkonkrusta* puses». Sevišķi Latgalē *Pērkonkrusta* politika bijusi vērsta uz pārlatviskošanu.

Vācieši neuzticējās vietējiem ierēdņiem, tomēr vienlaikus daudzos gadījumos bija spiesti atzīt, ka izvēles tikpat kā nav un ir jāstrādā ar tiem ierēdņiem, kas ir gatavi sastrādāties. Arhivu dokumentos atrodami daudzi gadījumi, kad risinājās strīdi par personām. Zīmīgs ir vācu Valmieras novada komisāra viens no argumentiem, ka «būs ārkārtīgi grūti atrast pilnībā nevainojamas personības vadošām latviešu pārvaldes struktūrām. Gandrīz katrs latvietis ir kaut kādā veidā apgrēkojies. Tāpēc es uzskatu, ka Vācijas civilpārvaldē nodarbinātajiem aprinķu vecākajiem ir jāpaliek amatā [...]». Ja vien sadarbība ar okupācijas ierēdņiem bija pietiekami laba, vācieši bija pat gatavi pievērt acis uz kādiem ekonomiska rakstura pārkāpumiem administratīvā darbā. Ierēdņu izvēle un pārbaudes ievilkās līdz pat 1942. gada 1. septembrim, bet turpinājās vēl visu rudeni, kad pabeidza iecelt aprinķu, pilsētu un pagastu vadītājus. Ar to konkurences aktīvais posms bija noslēdzies. Bet ne tikai amatos iecelšanas noslēgums kalpoja par pamatu arvien pieaugošai pasivitātei. Vienlaikus bija radusies izpratne, ko ir, vai precīzāk, nav iespējams sasniegt, esot administratīvajā aparātā. Daudzos jautājumos bija skaidri redzams, ka Zemes pašpārvalde patiesībā ir tikai vācu pārvaldes piedēklis bez tiesībām pieņemt patstāvīgus lēmumus. Līdz ar to būtiski mazinājās arī iedzīvotāju vēlme iesaistīties šādās institūcijās. 1943. gadā atsevišķos gadījumos bija pat vērojama tendence mainīt nodarbošanos, tomēr okupācijas vara to pieļāva vien retos gadījumos.

1943. gada 28. oktobrī kāds vācu ierēdnis, iztīrējot iespējamās autonomijas piedāvājumu, norādīja, ka «politiskie spēki no neatkarības laikiem turas pie savas atdzimšanas idejas. Latviešu ģenerāldirektori savu viedokli

TRIBINĒ UZTICĪBAS
PADOMES VADĪTĀJS
OSKARS DANKERS

Raksta tapšanu
finansāli atbalsta
Kultūras ministrija.
Par saturu ir
atbildīga Latvijas
Okupācijas muzeja
biedrība.

Kultūras ministrija

pauduši memorandā, kurā pārstāv juridisku viedokli, ka Latvijas suverenitāte līdz šodienai nav apturēta».

Kopumā latviešu ierēdniecība nacistiskās Vācijas okupācijas sākumā bija sašķelta un tajā valdīja savstarpēja konkurence. Gatavība atgriezties darbā bija liela, kas neapšaubāmi palīdzēja nacistiem organizēt vietējo pārvaldi. Amatos nonāca dažādi cilvēki, kuru lielākās daļas mērķi nesakrita ar nacistiskās Vācijas plāniem. Tiekšanās rīkoties patstāvīgi, tai skaitā mīkstināt nacistu pavēļu smagumu, saglabājās visu kara laiku. Neatkarīgās Latvijas ideja nacistu ieskatā nebija pazudusi. Tomēr jau 1942. gada rudenī bija radusies skaidrība, ka esot administrācijā, nav nepieciešamās ietekmes uz procesiem. Personāla skaita samazināšana, pārslodze, kā arī mobilizācija lika pārdomāt savu vietu pārvaldē, tomēr ilgi pārdomāt situāciju nebija lauts – fronte arvien straujāk tuvojās Latvijas teritorijai. ☒